

3.

Ši rytą parėjęs iš pasivaikščiojimo po Leopoldo parką – jei tą mano slankiojamą pasiramsčiuojant lazdele galima vadinti pasivaikščiojimu – pašto dėžutėje radau keistą laišką, grubiai mane gražinusį į laikus, kai darbavausi kalnuotose Slovėnijos provincijose. Nepažįstamas žmogus, vardu Francas Goriskas, laiške klausė, ar turiu kokių nors duomenų apie karo metu dingusius sutuoktinius Veroniką ir Leo Zarnikus. Šis laiškas sugadino man nuotaiką: ką apie juos galėčiau žinoti? Paskutinį kartą sutuoktinius Veroniką ir Leo Zarnikus mačiau prieš dvejus metus, tai iš kur man žinoti, kodėl ir kur jiedu pradingo, kas jiems nutiko?

Žmona darbe, sūnus – nežinia kur, o aš, kaip visada, rytus leidžiu vienas bute, aš, žmogus, kuriam pirma laiko ėmė žilti plaukai, žmogus, neduodantis jokios naudos. Vienintelį dalyką padarau – rytais atnešu duonos ir pieno, tada einu pasivaikščioti po Leopoldo parką, grįždamas namo dairausi, kaip kruopštūs žmonės bando tvarkyti po karo sugriautus namus. O tada imuosi paskutinio naudingo darbo, kurį dar galiu padaryti: einu gaminti pietų.

Ta popietė buvo kitokia: rankose laikiau nelauktai mane supurčiusį laišką. Saugausi, juk mes, žmonės, per karą išgyvenę tai, ką išgyvenome, vengiame prisiminimų. Visi gražūs to meto prisiminimai susiję su kokiu nors baisiu išgyvenimu, todėl geriau negalvoti nei apie gera, nei apie bloga, ir susitelkti tik į tai, kas liko: šlubus pasivaikščiojimus, laikraščių skaitymą, pietų gaminimą. Ir stebėjimą jaunų žmonių, tarp kurių daugiausia moterų, ilgomis grandinėmis vienu kitiems padavinėjančių plytas. Pastatai kyla iš pelenu, gyvenimas tęsiasi, tai, kas nutiko, liko praeityje, tai, ką palaidojo bombos ir šoviniai, tenkyla iš mirusiųjų. Nors vos prieš kelis mėnesius ant miesto krito bombos, telieka tai praeityje, ir mes visi, prisidėję prie to nelemto karo, jau ryt būsime nuėjusi karta. Aš ir šiandien esu praeitis, todėl nieko nenoriu prisiminti. Mano praeitį ir prisiminimus iš lėto pusto užmaršties dulkės. Galvą puošia žili plaukai, kurių prieš penkerius metus nebuvo nė žymės. Pažvelgęs į veidrodį žinau, kad gyvenimas persivertė į antrą pusę, ten, kur dabar yra mano žuvę draugai, kritę Ukrainos pelkėse ar drėgnuose Slovėnijos miškų takeliuose, ten, kur iš slėptuvių netikėtai iššokdavo partizanai, kur dužę automobilių stiklai ir veidai Lombardijos lygumose – keturiasdešimt penktaisiais traukėmės į Alpes. Tada smogė mirtis, pasismagino ir pasitraukė į skerdynes kituose kraštuose. Bet tuomet jos nejaučiau taip, kaip dabar, dabar žinau, kad ji slepiasi manyje, kūne, kuris šen bei ten krypuoja po butą ir rytinį paukščių dainose skendintį parką, o kai grįžtu, zyzia rugpjūčio kenkėjai, gatvėse tvirtos jaunuolių rankos padavinėja plytas ir atstatinėja sijas, mūrija langus ir duris, girdžiu juoką ir skatinančius šūksnius. Gyvenimas kuriamas iš naujo, o manyje karaliauja mirtis, per daug mačiau agonijos apimtų žmonių, kad galėčiau mėgautis šia vasara, kai viskas kuriama

iš naujo, mintys kaip išalkusi žiurkė graužia dėl žmonių mirčių, ir nėra paguodos, jei nenori prisiminti karo, tarnystės Vermachte metu, nieko. Mintys mane prabudina tamsiausią naktį, ir aš suprantu, kad silpnas kvapas, silpnas, šlubas slinkimas iki vonios ir atgal į lovą yra tik kelio į tuštumą atkarpa. Aš jos, mirties, nepažinojau, kai karaliavo tolimose šalyse, o dabar ją matau kiekviename žingsnyje – tarp nukritusių lapų rytiniame parke, seno, paskui šeimininką vos pasivelkančio šuns akyse.

Ji, Veronika, apie kurią klausiama laiške, mirtį matė dar seniau, pamenu, kaip ta moteris kartą pritūpė ant kelio prie suvažinėtos varlės ir pasakė: pažvelkite į tas akytes... vieną rytą ten, dvare, prie žuvų tvenkinio, ji sukuždėjo, kad aš visą laiką laviruojau tarp gyvybės ir mirties. Girdėjome tvarte prunkščiantį Veronikos žirgą, kilo saulė, ilgą naktį praleidome linksmoje draugijoje, o ji su manimi kalbėjo lyg vaikas, ką tik supratęs, kad gyvenimas praeina, jaunystė praeina, Veronika buvo kaip maža mergaitė, besistebinti tuo, kas vyksta aplink, kariškiais, uniformomis, žudynėmis, suvažinėtomis varlėmis. Dvejus metus bandau užsimiršti, bandau pamiršti ir ją, nors dar ilgai mane persekiojo to ryto prisiminimai, jos nutolęs buvimas, balsas, sportiška eiseną ir liūdnos, ramios, beveik nejudančios akys, užlietos rytinių saulės spindulių.

Bet ši rugpjūčio rytą rankose laikant atsakymo reikalaujantį laišką, mane apėmė nepageidaujamas jaudulys. Akyse regiu saulės užlietą žalią peizažą, kalnus, plačius laukus, baltą kelią ir mus, visus tris, sėdinčius automobilyje, už kurio kyla dulkių debesis. Tai buvo minėtą sekmadienio popietę, vakarėjant, kai pervažiovome varlę.

Keturiasdešimt antrųjų rugpjūčio pabaigoje, rugsėji, galbūt rugsėjo pradžioje. Šiltą vėlyvą sekmadienio popietę važiovome į jų dvarą, Leo vairavo, Veronika sėdėjo ant

keleivio sėdynės, o aš buvau įsitaisęs gale. Jiedu pasitiko mane Kranyje, pakeliui į Liublianą. Tą sekmadienį neturėjau automobilio, todėl paskambinau Leo norėdamas pranešti, kad vakarienės neatvyksiu, nes neturiu transporto. Atsiliepė Veronika: niekis, pasakė, mudu jus parsivešime. Atvyks pianistas, klausysime Bethoveno. Iš pradžių nenorėjau sutikti, ypač dėl to, kad pasivažinėjimas su vokiečių pareigūnu galėjo pakenkti jų įvaizdžiui. Prieš metus mus, vokiečius, priimdavo dar gana gražiai, o dabar kaimiečiai jau žiūrėjo iš aukšto, mūsų valdžia elgėsi ne itin protingai, karo eiga irgi buvo neaiški, iš Rusijos ir Afrikos pasiekdavo ne pačios geriausios žinios. Leo būtų supratęs, bet jo žmona, taip sakant, buvo iš Mėnulio iškritusi, politika jos visai nedomino, karas jai vyko Rusijos platybėse, o mes, vokiečiai, Slovėnijoje buvome atsidūrę laikinai arba atsitiktinai; kai karas pasibaigs, siuntinėsime vieni kitiems atvirukus. Atsakiau, kad tokiu atveju ir ryte neturėsiu automobilio, o iš ryto privalau vizituoti ligoninėje.

Niekis, ir vėl patikino ji, pernaktuosite pas mus, o rytoj mes jus nuvešime pas ligonius.

Kartais su ja nebūdavo prasmės ginčytis. Nežinau, kodėl jau tada prisiminiau tą pasivažinėjimą, keturiasdešimt ketvirtaisiais, kai Italijoje sužinojau, kad jiedu su vyru dingo iš savo dvaro. Tik dėl tos varlės? Dabar ir vėl man akyse stovi tas pasivažinėjimas, vienodas variklio burzgas, ilgi tykaus vakaro šešėliai.

Važiavome ramiai, kai staiga Veronika sušuko: žiūrėk, varlė. Po akimirkos ją jau buvome pervažiavę. Veronika pareikalavo nedelsiant sustabdyti automobilį. Jai lipant laukan, Leo slapta pažiūrėjo į mane: tokia jau ta mano žmona. Kartais būna keistoka. Ji nužingsniavo keliu ir pritūpė prie suvažinėto gyvūnelio. Truputį palaukėme, tada ir mudu išlipome

iš automobilio, prisidėgėme cigaretes ir nuėjome prie jos. Atrodė, kad Veronika tuoj pravirks. Vargšėlė, sukuždėjo ji, ratas pervaziavo visą kūnelį. Nors ir sukrėsta, Veronika ėmėsi nagrinėti to gyvūnėlio anatomiją, lyg norėdama, kad ir mudu suprastume, kas ką tik įvyko. Žiūrėk, kreipėsi į Leo, čia žarnos, o čia sproges vargšėlės skrandukas ir šlapimo pūslė. Dar trūkčioja šlaunelių raumenys. Leo gūžtelėjo pečiais, ir Veronika atsistojo. Pritūpk, nurodė jam, nejaugi nematai? Norėdamas įtikti, vyras klusniai pritūpė.

Žiūrėk, sukuždėjo ji, į tas akytes, jose dar tiek gyvybės.

Tada Veronika atsisuko į mane: nagi, daktare, nieko jau nepadarysi. Nesupratau, klausimas tai ar teiginys. Pajuokavau, kad aš – ne veterinaras, o ji perliejo mane žvilgsniu ir nužingsniavo į automobilį. Man iš karto subjuro nuotaika. Daug gyvenime regėjau, žmogaus žarnas, išvirtusias per šūvių sumaitotą pilvą. Ir žmogaus akis, kuriose gęsta dar prieš akimirką švytėjusi gyvybė. Todėl nemačiau būtinybės daryti cirko dėl suvažinėtos varlės ir dar išsižeisti dėl to, kad kiti nerodo užuojautos.

Jau beveik metus gyvenau šiaurinėje Krainos dalyje, parklupdytos ir griūvančios Jugoslavijos kampelyje. Vos atvykęs, pasijutau kaip namuose, gimtuosiuose ežerus supančiuose kalnuose. Pelkėse prie Dniepro rusų granatos nuolauža suplėšė mano kelio raiščius, tad kurį laiką prasikankinau lazaretuose, kur kolegos mane sulopė, tada po ilgos kelionės traukiniu atsidūriau sanatorijoje Bavarijoje, netoli namų. Po kokio mėnesio jau vaikščiojau, nors iki karo pabaigos nežymiai krypuodavau. Tikėjaisi vykti namo, bet gydytojų trūko, todėl sulaukiau atsakymo, kad pasitarnausiu kokiame ramesniame kampelyje. Į paradą žygiuoti nereikės, bet vaikštai gana neblogai, pasakė man vienas komisijos narys. Tuomet buvau išsiųstas į Krainą. Palyginti su tuo, ką

prieš kelis mėnesius išgyvenau Rusijoje, Pripetės pelkėse, ten vyravo ramybė. Dirbau Kranio ligoninėje, su dar keliais gydytojais gyvenau name, kurio šeimnininkai buvo ištremti kažkur į Balkanus, ir kiekvieną dieną džiaugėmės tokia sėkme. Ypač patenkintas turėjau jaustis aš, praeityje palikęs Ukrainos pelkes, purvą, žygius, iš slėptuvių leidžiamas šūvių salves, minosvaidžių kauksmą. O ten, kur įsikūriau, buvo gana ramu, sklido kalbos apie maištautojus ir italų, mūsų sąjungininkų, ofenzyvą tankiuose pietiniuose miškuose. Ir čia kartais pasitaikydavo ginklų sandėlio ar karo patrulių užpuolimų, parklupdytos Jugoslavijos kariuomenės karininkai beviltiškai mėgino surengti pasipriešinimą, tuo metu apie bolševikų gaujas žinota nedaug. Kartais atveždavo koki sužalotą vokiečių kareivį, bet paprastai gydydavome lūžius, pūsles, opas ir banditus, kurie po karinių pratimų troško šiek tiek ramybės, o papatruliavę Alpių lygumose bei miškais apaugusiose kalvose svajavo apie poilsį lovoje. Tiesą pasakius, tais metais jaučiausi, lyg gyvenčiau Vokietijoje, dar nesunaiķintoje bombų, kelį mankštindavau ilgais pasivaikščiojimais po rytinėje migloje skendinčias apylinkes, tolumoje dunksinčios akmenuotos viršukalnės man priminė tėvynę Bavariją; kai pro debesis išlįsdavo ryškesnė saulė, gėlių nusėtuose laukuose skraidė bitutės, žmonės kasė bulves, karo tarsai nė nebūta.

Su Veronika susipažinau vos atvykęs į tą kraštą. Vieną sekmadienio popietę per mano budėjimą atvežė ligonę su aukšta temperatūra: moteris skundėsi skausmais ir buvo pablyškusi. Diagnozavau apendicitą ir skyriau operaciją. Ligonę lydėjo jaunuolis, vardu Jeranekas – bent jau taip jį vadino. Vardą įsidėmėjau, nes mano ausims jis skambėjo neįprastai, be to, Jeraneką sutikau ir vėliau, lankydamas Veroniką ir Leo – paaiškėjo, kad jaunuolis ten darbuojasi. Į Jeraneką ne

kartą kreipėsi miela poniam, kuri pas mus ir atvežė ligonę ir nepaleido jos rankos. Juk išgydysite ją, daktare, nepriekaištinga vokiečių kalba į mane kreipėsi poniam, nuolat ją raminu, sakau, kad nebijotų. Ir Jeranekas čia, jūsų pacientė bijo, kad nebūtų išėjęs. Jeranekas – ligonės sužadėtinis, pridūrė poniam, netrukus jiedu susituoks. Kai ligonę išvežėme iš apžiūros kabineto, poniam parodė į kiemą: ten prie automobilio stoviniavo jaunas, tamsus, plačių pečių jaunuolis su žalia skrybėle ant galvos. Tai – Jeranekas, pasakė nepažįstamoji. Geras vaikinukas.

Tas Jeranekas yra jūsų vairuotojas? – pasiteiravau aš.

Ne, atsakė poniam, tai aš ligonę atvežiau, o vaikinukas norėjo važiuoti kartu, nes ją myli.

Jūs vairuojate automobilį? – kilstelėjau antakių.

Ne tik automobilį, nusišypsojo nepažįstamoji, jei reikia, ir lėktuvą.

Ji man paaiškino, kad yra išlaikiusi pilotavimo egzaminą. Moka valdyti sportinius lėktuvus. Jeranekas kartais ateina pas juos padirbėti. Bet labiau už Jeraneką mane domino ta elegantiška ir nepaprasta poniam, teigianti, kad moka valdyti lėktuvus – turiu pripažinti, išgirdęs šį pareiškimą, nelabai patikėjau, bet stebino ir moters gebėjimas vairuoti tą didžiulį automobilį. Vokiškai ji kalbėjo su Berlynui būdinga tarme. Paaiškino, kad kadaise ten studijavo. O dabar gyvena kažkokioje pilyje kalnų papėdėje, dažnai leidžia laiką ir Liublianoje, nes turi ten butą. Bet dažniausiai ją galima rasti tame dvare Krainoje; Liubliana – italų zonoje, ir jai itin nemalonu važiuoti pro tuos pasibaisėtinus pasienio punktus, kur ginkluoti asmenys naršo automobilį ir elgiasi taip, lyg visi pravažiuojantieji būtų kontrabandininkai. Taip pat moteris pasiteiravo, kada galės atvykti parsivežti ligonės. Atsakiau, kad po savaitės, jeigu viskas bus gerai.

Taip susipažinau su jaunąja dvarininke, o netrukus – ir su jos sutuoktiniu. Jis pakvietė mane apsilankyti dvare keistu pavadinimu, kurį vargiai galėjau išstarti, todėl mieliausiai tą vietą vadinau tiesiog pilimi, susipažinau ir su senąja dvarininke, Veronikos mama ponia Josipina, ir su šeimininke Joži, kuri buvo ne tik tarnautoja, bet ir Veronikos šeimos patikėtinė, susipažinau su jų sodininku, šunimi, arkliais, po kokio mėnesio pilyje tapau dažnas svečias. Ir ne vienintelis – pilyje nuolat lankydavosi verslininkai ir vietos savivaldos atstovai su žmonomis, įvairūs Liublianos menininkai bei jaunos damos, Veronikos draugės. Atvykdavo ir vokiečių pareigūnų, su kuriais Leo palaikė artimus ryšius, šie jam pasitarnaudavo prašant įvairiausių smulkių paslaugų, pavyzdžiui, kelionių leidimų, darbo leidimų ir kitų dalykų, dėl kurių jo gamykla be vargo tęsė darbus. Trumpai tariant, pas sutuoktinius rinkdavosi įvairiausių žmonių grupė, kuri tų miškų paunksnėse ieškojo prieglobsčio, įprasto gyvenimo vykstant karui. Veronika buvo man dėkinga, nes sėkmingai išoperavau tą jauną kaimietę, dar ilgai ji mane pristatydavo kaip poną gydytoją, išgelbėjusį Jeraneko sužadėtinę, galbūt ne tokiais žodžiais, galbūt pasakydavo sužadėtinės vardą, dabar jau nepamenu.

Jeraneką buvau sutikęs dar kartą, keturiasdešimt antrųjų pabaigoje, galbūt lapkritį, nes langus jau dabino ledo gėlės. Man į ligoninę paskambino Leo ir pasakė, kad norėtų paprašyti nedidelės paslaugėlės. Policija sulaukė jo darbuotoją, nes įtaria bendradarbiavimu su partizanais. Leo tvirtino, kad duoda ranką nukirsti, vaikinai – ramūs ir lojalūs, nesivelia į jokias politikas. Policija areštavo apie tris šimtus žmonių, tarp jų tikrai yra nekaltų, o Jeranekas neabejotinai nekaltas. Atsakai, kad vargiai galėsiu padėti, ypač jei jaunuolis papuolė į gestapo rankas, su gestapu net nes nemėgome turėti

reikalų. Tada Leo perdavė ragelį Veronikai. Tai tas vaikinasis su žalia skrybėle... juk prisimenate, operavote jo sužadėtinei apendicitą. Žinoma, kad prisiminiau pirmąjį susitikimą su tuo vaikinuku. Sužadėtinė labai nelaiminga ir išsigandusi; visa Jeraneko šeima būtų dėkinga, jei ką nors padaryčiau, ji, Veronika, irgi niekuomet nepamirštų mano paslaugos. Dvejojdamas prižadėjau pabandyti. Jei Veronika nebūtų su manimi kalbėjusi prašančiu, bet užsispyrusiu balsu, tikrai nė piršto nebūčiau pajudinęs.

Paskambinau Valneriui, šaltam žmogui, su kuriuo iki tol vargiai buvome kalbėję. Jis man liepė atvykti asmeniškai. Išėjęs iš ligoninės ir nė balto chalato nenusivilkęs patraukiau tiesiai į gestapo patalpas. Valnerį sutikau kieme, vos spėjęs išlipti iš automobilio. Nieko nelaukęs jam išpyškinau, kad vieną iš jaunuolių, kuriuos areštavo keliaudami po kaimus, asmeniškai puikiai pažįstu. Truputį melavau – aš jį tikrai pažinojau, juk gydžiau jo sužadėtinę, ne kartą prasilenkėme Veronikos dvare, bet ne puikiai ir ne asmeniškai. Šaltai į mane pažvelgęs Valneris atkirto, kad nesikiščiau į saugumo klausimus. Jau ketinau eiti savais keliais, bet pagalvojau, kaip kalbėsiu su Veronika, kaip reikės pažiūrėti jai į liūdnas, gal net sielvarto apimtas akis. Pasinaudojau paskutine priemone, net žinodamas, kad rizikuoju. Pasakiau, kad aš, Vokietijos reicho karys, prisiekiu kario garbe ir už šį žmogų laiduoju. Jei jau kario garbe prisieki, nusišaipė Valneris, pabandysime ką nors padaryti. Pateikiau jam areštuoto vaikiną duomenis. Po kelių dienų paaiškėjo, kad iš tiesų įvyko klaida, ir Jeranekas buvo paleistas.

Lengva nebuvo. Valneris garsėjo kaip pavojingas ir šaltas žmogus. Kai kalbėjomės kieme, pro langą pasigirdo baisus klyksmas ir ilgas šaukimas. Nutilome, ir Valneris į mane įsmeigė tuščią ledinį žvilgsnį. Nieko neklausiau, nieko

nesakiau. Pokalbį pratęsiau taip, lyg nieko nebūtų įvykę. Bet puikiai supratau, kas vyko – gestapas tardė kažkokį nelaimėlį. Klykė sulaikytasis, o tada ant jo rėkė tardytojas. Žinojau, kad tardomieji mušami bizūnais. Pažįstamos man buvo ir tokio tardymo pasekmės – kartais ligoninėje sulaukdavome tokių nelaimėlių, kurių žaizdas reikėdavo siūti, plauti ir aprišti. Žinoma, jeigu toks tardomasis sutikdavo bendradarbiauti su gestapu. Nesutikusiai būdavo siunčiami ne pas mane į ligoninę, o į laukus, kur jų laukdavo šauliai. Jei būtų paaiškėję, kad Valneriui melavau, pats galėjau gyvenimą baigti tokia apklausoje kabinete, kurį labiau tinka pavadinti kankinimų kambariu.

Labai džiaugiausi, kai Valneris buvo perkeltas į Triestą pas mūsų sąjungininkus italus. Todėl tas šaltakraujis tipas nesėpėjo suuoti, kad po kelių mėnesių Jeranekas nebesirodė nei pilyje, nei gimtajame kaime. Tikėtina, jog susidėjo su partizanais. Ir man, ir mano kariškai garbei pasisekė, kad Valneris išvyko. Tikėtina, kad pasisekė ir Leo, kuris už vaikina būtų davęs ranką nukirsti. Bet gelbėdamas tą Jeraneką nė pagalvoti negalėjau, kad laiduoju už kaltą. Juk daviau vokiečių kario žodį.

Tą dieną, kai rymojome prie suvažinėtos varlės, į pilį sunkvežimiu buvo atvežtas naujas fortepijonas. Iš valgomąjo sklido vienodi neskaidrūs garsai – pianistas jį derino. Vakare prie įėjimo ėmė rikiuotis automobiliai. Girdėjosi trankymas durėlėmis, iš transporto priemonių lipo mūsų pareigūnai nublizgintais batais, vairuotojai jiems atidarinėjo dureles. Vakarieneje bus tiek žmonių? – pasiteiravau Veronikos. Ji tik nusišypsojo ir sukuždėjo, kad kai kurie atvyko be kvietimų. Nuobodu jiems svetimoj šaly, pridūrė. Atvyko ir keli įmonių savininkai iš Liublianos, buvo vietinių, kaimo seniūnų, vietos politinių veikėjų su žmonomis. Nepamenu, kodėl toje vakarieneje dalyvavo tiek

daug žmonių, galbūt Leo šventė gimtadienį, o gal dvarininkai šiaip sau nusprendė pasilinksminti, juk jų verslams, kurie per karą nesiliovė suktis, reikėjo gerų ryšių.

Pianistas, kurį vadino Vitu, per vakarienę grojo Bethoveną. „Mėnesienos sonatą“ (*Sonata quasi una fantasia*). Sėdėjome prieblandoje, patalpas šviesiomis spalvomis puošė daugybė gėlių puokščių, langai buvo atviri, ir pro eglių šakas skverbėsi vakaro vėsa. Šimtas pianisto pirštų lakstė po klaviatūrą; erdvę skrodė besikaitaliojantys švelnūs ir aštrūs akordai, pamenu, kad buvau sužavėtas. Melancholiškas adagio. Jei valgomajame nebūtų sėdėję uniformuoti asmenys, žinoma, įskaitant ir mane, būčiau patikėjęs, kad pasaulyje nevyksta karas ir kad esu savo brangiojo Miuncheno koncertų salėje arba keistoje palaimintoje tolimos šalies saloje. Stebėjau Veroniką – ji giliai alsavo, lyg muzika būtų pasiekusi jos sielą ir gražintų prisiminimus, senus išgyvenimus; tada pagalvojau, kad šeimininkei sunku, ir baiminausi, jog netrukus pravirks. Bet ne, Veronika nusišypsojo. Suskambus paskutiniams dramatiško finalo dūžiams, akimirką tylėdama žvelgė į tolį, o tada vaikiškai nusišypsojo, nuėjo prie pianisto ir apkabino.

Tai buvo nepamirštamasis vakaras. Naktis. Po koncerto daugelis svečių atsisveikino, pro atvirus langus girdėjau lauke besikalbančius kolegas pareigūnus – konjako sušildyti, jie laisvai juokavo ir ruošėsi sėsti į automobilius. Netoliese gyvenusius svečius slovenus į namus išvežiojo Leo vairuotojas. Pats Leo irgi netrukus atsisveikino ir nuėjo miegoti. Iki išnaktų jis niekada nesėdėdavo. Paaiškino, kad rytoj – pirmadienis, reikia vykti į Liublianą tvarkyti svarbių reikalų. Kaip ir sutarėme, pasisiūlė mane parvežti namo į Kranį.

Nežinau, kodėl po tiek metų iš galvos negaliu išmesti tos žalios suvažinėtos varlės, tokio nesvarbaus įvykio, prieš mano valią įsirėžusio į atmintį. Per karą mačiau tiek baisumų,

o ryte pašto dėžutėje radęs šį laišką galvoju apie suvažinėtą varlę ir akis, kuriose dar spindėjo gyvybė, nors gyvūnelis jau buvo miręs.

Laiškas iš Graco išsiųstas prieš savaitę – tai paliudijo pašto antspaudas. Vadinasi, paštas veikia tinkamai, nors per karą irgi nebuvo sustojęs. Bet laiške pamačiau daug senesnę datą – keturiasdešimt penktųjų gegužės dvylikta. Tai reiškia, kad jis buvo parašytas Slovėnijoje, ir siuntėjai užtruko daugybę laiko pristatyti jį per sieną. Kad ir kaip ten būtų, laiškas mane pasiekė, ir jame Zarnikų šeimos vardu kažkoks Francas Gorisekas klausinėja, ar neturiu kokios nors informacijos apie dingusius sutuoktinius Leoną Zarniką, kurį dauguma pažinojo Leo vardu, ir jo žmoną Veroniką Zarnik. Galbūt dirbdamas Krainoje, kurią tuo metu valdė vokiečiai, ką nors girdėjau apie sutuoktinių dingimo aplinkybes arba buvimo vietą. Tekstas parašytas senovine vokiečių kalba, siuntėjo vardas greičiausiai išgalvotas. Svarsčiau, kad iš tiesų laišką veikiausiai parašė koks nors giminaitis, šiais laikais negalintis išsiduoti, jog stengiasi palaikyti ryšius su buvusiu vokiečių karininku, okupantų kariu, nacių, kaip dabar mus visi vadina. Į mane kreiptis paprašiusi šeima norėtų sužinoti, ar dingęs asmenys dar gyvi, nes patys neturi apie juos jokių žinių.

Iš kur man žinoti, kas nutiko Leo ir Veronikai?

Keturiasdešimt ketvirtųjų vasarį, kai sužinojau, kad juodu išsivedė partizanai, buvau Lombardijoje, kur kartu su Italijos socialinės respublikos kariais rengėme kontrataką prieš sustiprėjusius priešininkus. Tuo metu jau niekam nerūpėjo mano sužeistas kelis, mes, kariai, buvome siuntinėjami pirmyn atgal, dėl vis ryškesnio raišavimo ir didėjančių skausmų daugelis įvykių man buvo netekę prasmės. Šią naujieną sužinojau iš štabo karininko, kuris iš Krainos atvyko keliais